

Näringsutskottets yttrande 2024/25:NU2y

Nationell säkerhetsstrategi

Till utrikesutskottet

Utrikesutskottet beslutade den 26 september 2024 att ge näringsutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens skrivelse 2023/24:163 Nationell säkerhetsstrategi samt följdmotioner i de delar som rör näringsutskottets beredningsområde.

Näringsutskottet begränsar sitt yttrande till förslag i följdmotion 2024/25:586 (S) yrkande 2 som delvis berör utskottets beredningsområde. Näringsutskottet anser att utrikesutskottet bör avstyrka yrkandet i denna del.

I yttrandet finns en avvikande mening (S) och tre särskilda yttranden (V, C, MP).

Utskottets överväganden

Nationell säkerhetsstrategi

Skrivelsen

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

Regeringen har tagit fram en ny nationell säkerhetsstrategi. Strategin är avsedd att ge en långsiktig inriktning av regeringens arbete med nationell säkerhet och samtidigt vara vägledande för arbetet med nationell säkerhet i Sverige lokalt, regionalt, nationellt och internationellt. I strategin definieras Sveriges vitala nationella säkerhetsintressen. Ur dessa härleds strategiska nationella säkerhetsintressen som vägleder arbetet med nationell säkerhet inom tre fokusområden:

- ett säkert Sverige
- ett tryggt, öppet och sammanhållet Sverige
- ett motstånd- och konkurrenskraftigt Sverige.

Strategin beskriver Sveriges förutsättningar för arbetet med nationell säkerhet och ger en övergripande beskrivning av det aktuella säkerhetsläget. Strategin beskriver vidare de prioriteringar och vägledande principer som ligger till grund för det fortsatta arbetet. Avslutningsvis presenteras regeringens mål för och inriktning av arbetet inom de tre fokusområdena.

Skydd av samhällsviktig verksamhet

Samhällsviktiga verksamheter upprätthåller funktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden och säkerhet. Det kan exempelvis handla om kritisk infrastruktur för energi, eller försörjning av varor och tjänster som är grundläggande för samhällets funktionalitet, såsom läkemedel, mat och vatten. Regeringen anför att samhällets motståndskraft är beroende av att bl.a. dessa funktioner kan upprätthållas också under mycket svåra förhållanden. De aktörer som har ansvar för någon typ av samhällsviktig verksamhet behöver planera och agera därefter.

Försörjning av kritiska varor och tjänster

Sveriges motståndskraft förutsätter att försörjningen av kritiska varor och tjänster kan upprätthållas, såväl under kris som under höjd beredskap och ytterst krig. Regeringen uppger att näringspolitiken är av grundläggande betydelse för det civila försvaret och för att stärka robustheten i de viktigaste värdekedjorna, samt för att minska oönskad riskexponering och oönskade strategiska beroenden, i synnerhet i relation till auktoritära stater. Vidare framhåller regeringen att förutsättningarna för att snabbt kunna ställa om försörjningsstrukturen för kritiska insatsvaror ska stärkas. Försörjningen behöver omfatta

inhemsk produktionsförmåga, lagerhållning, en väldiversifierad import som sprider risker över länder och världsdelar och en fördjupad inre marknad. Regeringen anför att en säker tillgång till kritiska råvaror och insatsvaror är av avgörande betydelse för samhällets funktionalitet samt att den säkerhetspolitiska betydelsen av att ha tillgång till bl.a. kritiska och strategiska metaller och mineral kommer att öka. Det innebär att även Sveriges tillgångar av t.ex. metaller och mineral tillsammans med en långsiktigt ökad tillgång till hållbar skoglig biomassa är av betydelse för Sveriges nationella säkerhet. Det är viktigt att tillståndprocesser är utformade så att de medger effektivt utnyttjande av dessa tillgångar med hänsyn tagen till klimat och miljö uppger regeringen.

Motionen

I kommittémotion 2024/25:586 av Morgan Johansson m.fl. (S) yrkande 2 anför bl.a. att det behövs nödvändiga satsningar på infrastruktur och elproduktion. Motionärerna framhåller att försvaret av Sverige förutsätter att samhällsviktiga funktioner, såsom elnätet, går att lita på.

Utskottets ställningstagande

I likhet med regeringen kan utskottet konstatera att Rysslands väpnade angrepp på Ukraina och en ökande nationell organiserad brottslighet på flera sätt utmanat det svenska öppna samhället de senaste åren. En försämrad säkerhetspolitisk situation jämfört med när den förra nationella säkerhetsstrategin presenterades 2017 har skapat behov av nya prioriteringar och en ny, uppdaterad strategi. Sverige måste i hög takt stärka sin förmåga att förebygga och möta olika hot och risker.

Utskottet vill i likhet med det som regeringen framhåller i skrivelsen understryka vikten av att samhällsviktiga verksamheter även under svåra förhållanden kan upprätthålla funktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov och säkerhet. Det kan exempelvis handla om kritisk infrastruktur för energi eller försörjning av varor och tjänster som är fundamentala för samhällets funktionalitet. Regeringen framhåller vidare att det därför är av stor vikt att aktörer som har ansvar för någon typ av samhällsviktig verksamhet behöver planera och agera därefter. I en motion som väckts med anledning av skrivelsen anför att försvaret av Sverige förutsätter att samhällsviktiga verksamheter fungerar även under mycket ansträngda förhållanden. I detta sammanhang framhåller motionärerna bl.a. behovet av ett robust elsystem. Utskottet har ingen annan uppfattning än att elförsörjningen har en avgörande betydelse för försvaret av Sverige och kan heller inte finna någon annan inriktning i regeringens skrivelse. Enligt utskottets uppfattning omhändertas därmed de synpunkter som framförs i motionen när det gäller att inkludera vikten av ett fungerande elsystem i säkerhetsstrategin.

Utskottet anser därmed att utrikesutskottet bör avstyrka motion 2024/25:586 (S) yrkande 2 i denna del.

Stockholm den 5 november 2024

På näringsutskottets vägnar

Elisabeth Thand Ringqvist

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Elisabeth Thand Ringqvist (C), Fredrik Olovsson (S), Mats Green (M), Monica Haider (S), Jessica Stegud (SD), Mattias Jonsson (S), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Marianne Fundahn (S), Kjell Jansson (M), Birger Lahti (V), Camilla Brodin (KD), Eric Palmqvist (SD), Elin Söderberg (MP), Louise Eklund (L), Johnny Svedin (SD), Aida Birinxhiku (S) och Ulf Lindholm (SD).

Avvikande meningar

Nationell säkerhetsstrategi (S)

Fredrik Olovsson (S), Monica Haider (S), Mattias Jonsson (S), Marianne Fundahn (S) och Aida Birinxhiku (S) anför:

De senaste åren har omvärldsläget förändrats drastiskt. I Sveriges geografiska närhet bedriver Ryssland ett folkrättsvidrigt invasionskrig mot Ukraina samtidigt som flera andra auktoritära stater utmanar den världsordning som har skapat fred och välbefinnande i decennier. Den säkerhetspolitiska verkligheten är den allvarligaste sedan andra världskriget.

Bland annat mot denna bakgrund lämnade regeringen våren 2024 en skrivelse till riksdagen med en uppdaterad svensk nationell säkerhetsstrategi. Regeringen anför i sin skrivelse att det inte finns någon viktigare uppgift för staten än att värna Sveriges frihet, fred och säkerhet och att det yttersta ansvaret för denna uppgift ligger på riksdagen och regeringen. Vi ser det därför som märkligt att strategin i flera avseenden är ofullständig och att regeringen inte sökt en bred samsyn om hur Sveriges säkerhet och det svenska folkets trygghet kan värnas. Detta blir tydligt inte minst i ett närings- och självförsörjningsperspektiv. Vi menar att strategin på ett tydligare sätt borde ha belyst hur den svenska industrin ska ges långsiktiga och stabila förutsättningar för att kunna fungera vid kris eller krig. Även konkreta åtgärder för att säkra tillgången till viktiga insatsvaror som t.ex. basmetaller, strategiska metaller och jordartsmineraler borde ha belysts närmare. Här vill vi särskilt framhålla åtgärder för att den svenska järnmalmsproduktionen ska kunna fortgå under svåra förhållanden och för att säkerställa transporter till och från malmfälten.

En annan grundläggande förutsättning för ett fungerande försvar av Sverige är att det går att lita på samhällsviktiga funktioner som t.ex. energiproduktion, elsystem och mobiltelefoni. Vi vill i detta sammanhang påpeka att även bolag med statligt ägande, som t.ex. Vattenfall och SJ, bör ha ett stort ansvar.

Strategin tar inget helhetsgrepp i dessa frågor utan påpekar bara att infrastruktur riskerar att utsättas för destabiliserande angrepp. Regeringen hade kunnat ha en betydligt mer ambitiös ansats med ett fokus på hur strategin konkret ska genomföras.

Därmed anser vi att utrikesutskottet bör tillstyrka motion 2024/25:586 (S) yrkande 2 i denna del.

Särskilda yttranden

1. Nationell säkerhetsstrategi (V)

Birger Lahti (V) anför:

I detta särskilda yttrande vill jag förtydliga min syn på vissa områden som berörs i regeringens säkerhetsstrategi.

Det svenska samhället har blivit alltmer sårbart efter årtionden av olika former av privatiseringar, utförsäljningar och entreprenader. Från att ha haft en offentlig organisation som hade överblick och kunde planera och prioritera har Sverige nu samhällsviktig verksamhet uppdelad på ett mycket stort antal aktörer, varav en del dessutom har utländskt ägande, som alla bara har koll på sin lilla bit. Betydelsen av offentligt ägande och offentlig styrning av samhällsviktig verksamhet måste uppmärksammas som en del av arbetet med att bygga ett robust och säkert samhälle. Jag menar att det är i Sveriges intresse att verksamheter och infrastruktur som är viktiga för samhällets utveckling ägs av medborgarna gemensamt genom staten, regionerna eller kommunerna. Att sälja ut samhällsviktig verksamhet riskerar att utsätta både landet och medborgarna för stora risker.

Jag menar att en säkerhetsstrategi bör beakta det anförda och i övrigt utformas i linje med det som anförts i motion 2024/25:192 (V).

2. Nationell säkerhetsstrategi (C)

Elisabeth Thand Ringqvist (C) anför:

I detta särskilda yttrande vill jag förtydliga min syn på vissa områden som berörs i regeringens säkerhetsstrategi.

Regeringen betonar vikten av att utveckla ett motståndskraftigt och konkurrenskraftigt Sverige. Vällovligt, men det kräver också en strategi för att göra Sverige attraktivt för investeringar och för arbetskraft. Ett tryggt, fritt och öppet samhället som ger alla människor möjligheter och tilltro till att de kan förbättra sina liv om de anstränger sig. För ett motståndskraftigt och konkurrenskraftigt Sverige är det viktigt att försörjningsberedskap inte bara rör metaller, kritiska råvaror och insatsvaror utan faktiskt säkrar medborgarnas dricksvatten och livsmedelsförsörjning. Vid ett försämrat säkerhetsläge på grund av klimatförändringar eller krig är det avgörande att den svenska självförsörjningsgraden täcker Sveriges grundläggande behov. En ökad självförsörjning måste ingå som en vital del i en nationell strategi.

Jag menar att en säkerhetsstrategi bör beakta det anförda och i övrigt utformas i linje med det som anförts i motion 2024/25:576 (C).

3. Nationell säkerhetsstrategi (MP)

Elin Söderberg (MP) anför:

I detta särskilda yttrande vill jag förtydliga min syn på regeringens säkerhetsstrategi. Jag anser att motverkandet av den globala uppvärmningen och vidtagandet av nödvändiga åtgärder för klimatanpassning i Sverige och världen borde ha en genomgripande plats i regeringens säkerhetsstrategi. Denna strategi, som fastställer att klimatförändringarna är ett existentiellt hot mot mänskligheten, borde rimligen innehålla en tydlig målbild som följs upp med konkreta åtgärder för hur detta hot kan avvärjas och mildras genom minskade utsläpp och genom klimatanpassning.

Jag vill vidare framhålla att såväl Sverige som övriga Europa i dag är beroende av import av energi. Mot bakgrund av hur detta djupa beroende skapat sårbarhet och allvarligt försämrat Europas säkerhet vill jag understryka att detta även gäller Sverige. Det är en lång rad av samhällsviktiga verksamheter som är beroende av att energiförsörjningen fungerar. Ett energisystem baserat på förnybara energikällor, kompletterat med energilagring och smarta elnät, är därför inte bara bra för klimatet utan även en säkerhetspolitisk nödvändighet. Av samma skäl behöver Sverige dessutom en ökad inhemsk produktion av bränslen som biodrivmedel och vätgas.

Jag menar att en säkerhetsstrategi bör beakta det anförda och utformas i linje med det som anförs i motion 2024/25:626 (MP).